

บทที่ ๒ สำนักพลเมืองในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

๒.๑ สำนักพลเมือง นิยาม ความหมาย

เมื่อกล่าวถึงคำว่า สำนักพลเมือง อาจมีนิยามความหมายอย่างเป็นทางการอยู่แล้ว แต่จากการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกรักเรียน โรงเรียนสิทธิชุมชน เขาคุหา ได้ร่วมให้นิยาม ความหมายดังนี้

สำนักพลเมือง ก็คือ คน/ประชาชน ที่รู้สึกสำนึกรัก ห่วงแทน รัฐธิตตามธรรมชาติ รู้ว่าประชาชนมีอำนาจอันชอบธรรมในการคิด จนถึงระดับการแสดงออก มีปฏิบัติการเพื่อดูแล รักษา ปกป้อง ดำเนินการตามหน้าที่ ที่ถูกต้อง ดีงาม และเป็นธรรม ตามสิทธิในการอยู่ร่วมกันในสังคม

๒.๒ ที่มาของกลุ่มองค์กรชุมชน

ในที่นี้ องค์กรชุมชน ที่ศึกษาครั้งนี้ คือ เครือข่ายพิทักษ์สิทธิชุมชนเขาคุหา อ.รัตภูมิ จ.สงขลา ซึ่งเป็นเครือข่ายขององค์กรชุมชน หรือ องค์กรภาคประชาชน เกิดจากกลุ่มคน มีที่มาจากสองส่วนหลักๆ

ส่วนแรกจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือ กลุ่มคนที่เดือดร้อน จากการทำเหมืองหิน ทั้งกรณีบ้านเรือนแตกร้าว เสียงดัง สั่นสะเทือน โคนฝุ่นเป็นโรคทางเดินหายใจ โคนฝุ่นทำให้บ้านเรือน เครื่องใช้ ต่างๆ รวมถึงรถยนต์สกปรก

ส่วนที่สอง เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยอ้อม จากสำนึกรักทรัพยากรธรรมชาติ เห็นการสูญเสียทรัพยากรของท้องถิ่น ที่กระทบต่อธรรมชาติ ป่า เขา สายน้ำ เห็นถึงความเดือดร้อน และความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้น

ทั้งสองส่วน มาพบกันครั้งแรกในเวทีที่ประชุมเครือข่ายเฝ้าระวังผลกระทบจากอุตสาหกรรมเหมืองหิน ที่จัดขึ้นโดยสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๒ ในเวทีครั้งแรกนั้นทางกลุ่มได้ทราบ ๑ เรื่องหลักๆ ด้วยกัน คือ

เรื่องแรก ทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา สนับสนุนให้มีเครือข่ายองค์กรประชาชนในพื้นที่ทำเหมือง เพื่อเฝ้าระวังมลพิษจากเหมืองหิน หากแต่พูดย้ำเสมอๆในที่ประชุมว่า “ให้อยู่ร่วมกันได้ บริษัทอยู่ได้ เราก็อยู่ได้”

เรื่องที่สอง ทางกลุ่มได้เห็นเอกสารแนบบันทึกการประชุม ที่เป็นเอกสารประธานบัตร อ่านรายละเอียดแล้วทราบว่า ประธานบัตรของบริษัทพีรพลมายนิ่ง จำกัด หมดอายุแล้วตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ อีกประธานบัตรของนายมนู เลชะกุล ซึ่งได้ให้เข้าช่วงต่อกับบริษัทแคลเซียมไทย อินเตอร์จำกัดซึ่งหมดอายุ ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๓

เรื่องที่สาม มีปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจริงหลายกรณี แต่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นธรรม ไม่มีมาตรฐานการเบิกจ่าย อย่างกรณีบ้านแตกร้าวเสียหาย จ่ายให้ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐บาท ซึ่งไม่สามารถดำเนินการซ่อมแซมบ้านได้ ให้ค่าฝุ่นเดือนละ ๒๐๐ , ๑,๐๐๐ , ๒,๐๐๐ บาท ไม่ทราบว่าเหตุผลเพราะอะไร ถึงจ่ายไม่เท่ากัน หลังจากการประชุมวันนั้น จึงมีการนัดหมายของกลุ่มคนเล็กๆ ๔ คน หลังจากนั้นก็ได้เพิ่มเข้ามาอีก ๒-๓ คน โดย

บางคนติดภารกิจ ไม่ได้เข้าร่วม วงคุยช่วงแรกๆ นั้น ได้พูดคุย ทำความคิด ความเข้าใจและค้นหาเพิ่มคนที่เข้าใจกันหรือคิดว่ามีแนวคิดคล้ายๆกัน ร่วมค้นหาข้อมูล ค้นหารายชื่อผู้ที่คาดว่าจะร่วมอุดมการณ์ พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม การวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ สถานภาพของพื้นที่ กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนงาน 江湖เก่าของกลุ่มร่วมกัน

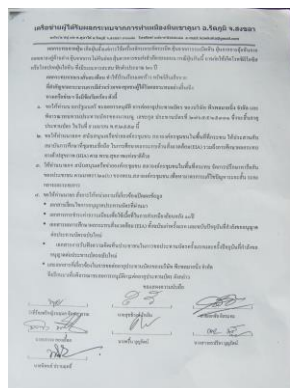
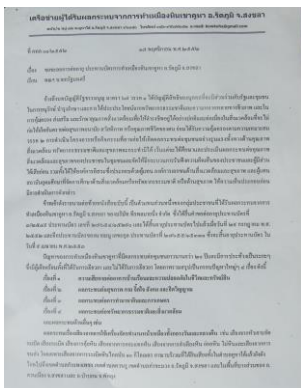
จากการพูดคุยและต่อข้อมูลกันหลายครั้ง จนได้ข้อสรุป กำหนดเป้าหมายร่วมกัน ในการที่จะ **พิทักษ์รักษา ทวงคืน เขาควหา กลับคืนสู่ธรรมชาติ และชุมชน** วิเคราะห์และกำหนดแนวทาง การเคลื่อนขององค์กรไว้ ๓ แนว **แนวทางแรก** ต้องสร้างองค์กร ตัวตน และค้นหาเพื่อนมิตร/เครือข่ายร่วมอุดมการณ์ ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน **แนวทางที่สอง** ต้องรวบรวมและจัดการข้อมูล ความรู้ และสร้างการเรียนรู้ให้ขยายผล ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน **แนวทางที่สาม** การเคลื่อนไหวชุมชน สังคม สาธารณะ ใช้ตามช่องทางกลไกรัฐธรรมนูญ ใช้สื่อทุกระดับ ทั้งสื่อชุมชน สื่อสาธารณะ

๒.๓ รูปแบบ วิธีการดำเนินการร่วมกัน

การรวมตัวกันในระยะแรกไว้รูปแบบ ไร่รูปองค์กร จวบจนเมื่อสถานการณ์บังคับ กล่าวคือ เมื่อทางเครือข่ายฯ ทราบเรื่องการทำหนังสือสอบถามความคิดเห็นจากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีถึงกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจเพื่อขอต่อใบอนุญาตในการใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นหนึ่งปี หนังสือฉบับนั้นส่งลงมาตามลำดับ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลควหาได้ และมีหนังสือตอบกลับจากนายก อบต.ควหาได้ ใช้เวลาทั้งสิ้น ๖ วัน ทางกลุ่มบอกอย่างติดตลกว่า เขาเพิ่งทราบว่า “ทางราชการทำงานรวดเร็วจริงๆ”

และนี่เป็นที่มาของการเกิดการจัดการองค์กร เพื่อการพิทักษ์สิทธิ มีการประชุมวิเคราะห์และร่วมกำหนดยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ โดยกำหนดเป้าหมายในการชะลอการตัดสินใจของ คณะรัฐมนตรี และเคลื่อนไหวสื่อสารสังคม โดยผ่านสื่อท้องถิ่น และหาข้อมูล สำหรับการเคลื่อนไหวชะลอการต่ออายุประทานบัตร

เนื่องด้วยการที่ต้องทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดชื่อ เพื่อทำหนังสือออก การประชุมแลกเปลี่ยนกันพอสมควรจนได้ชื่อในการเคลื่อนไหวครั้งแรกใช้ชื่อ **“เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองหิน เขาควหา อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา”** ในการออกหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เลขที่ ๐๖/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๒ เพื่อขอชะลอการต่ออายุ ประทานบัตรการทำเหมืองหินเขาควหา ฯ และอีกหลายฉบับต่อมา เพื่อการขอข้อมูลข่าวสารราชการ

เอกสารหนังสือออกถึงนายก อบต.แรกของเครือข่ายฯ

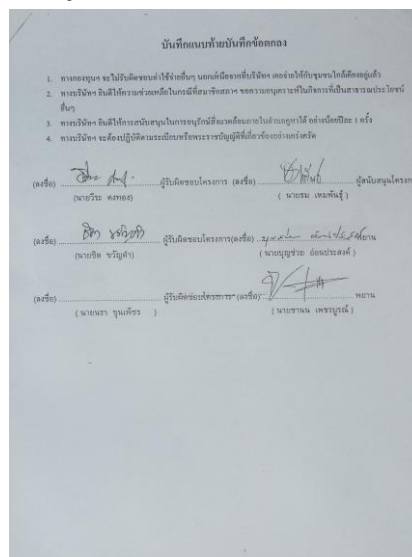
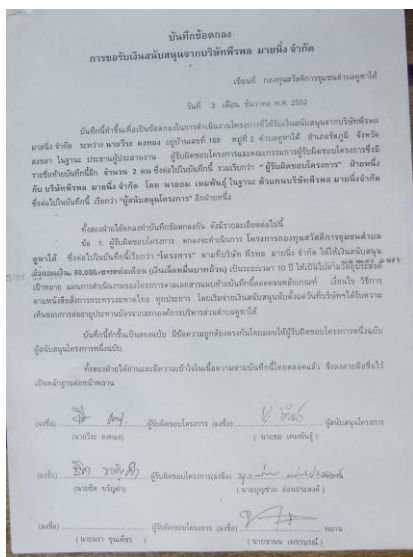
บทเรียนแรกของเครือข่ายฯ คือ การทำหนังสือติดต่ออย่างเป็นทางการ องค์กรชุมชนมีตัวตน ที่อยู่ติดต่อได้ เลขที่หนังสือออก มีเรื่องราวที่ชัดเจน โดยอ้างถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทำให้มีน้ำหนักพอที่จะส่งผลให้ มีการออกคำสั่งให้ตรวจสอบเรื่องราวตามหนังสือที่ทางเครือข่ายฯส่งไป

ควบคู่กันไปนั้น ทางเครือข่ายฯ ได้ทำหนังสือขอข้อมูลข่าวสารทางราชการ เพื่อค้นหาขอข้อมูลให้มากที่สุด เพื่อนำมาสู่การขอให้ชะลอการตัดสินใจโดยมุ่งไปยังหน่วยงานในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลคูหาใต้ นายอำเภอรัตนภูมิ ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ในฐานะฝ่ายปกครอง ของกระทรวงมหาดไทย ที่กำลังดำเนินการให้ความเห็น โดยขอเอกสารการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) หรือข้อมูลรายงานต่างๆ ที่มี

บทเรียนที่สอง ของทางเครือข่ายฯ ที่ได้เรียนรู้จากเรื่องนี้ ก็คือ ทั้งสามหน่วยงานดังกล่าว ที่กำลังให้ความเห็นต่อเรื่องนี้ ไม่มีข้อมูลเหล่านี้เลย ทั้งที่การให้ความเห็นเหล่านั้นเป็นความเห็นที่ส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อพี่น้องประชาชน ที่ตนเองดูแล

ขณะเดียวกัน ความพยายามของกระทรวงมหาดไทย โดยทางอำเภอได้เปิดให้มีการประชุมวิสามัญ อบต.คูหาใต้ เป็นกรณีพิเศษ เพื่อพิจารณาให้อนุญาตการดำเนินการเหมืองหินต่อ ทั้งสองบริษัท โดยจัดให้มีการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคูหาใต้ขึ้น ในวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๒ โดยในวันนั้นมีการเคลื่อนไหว ๓ อย่างที่น่าสนใจ คือ

เรื่องแรก ช่วงเช้ามีเอกสารสัญญาว่าจะให้เงินกับกองทุนสวัสดิการ โดยมีการลงนามในเอกสารร่วมระหว่างบริษัทพีรพล มายนิง จำกัด กับ ผู้นำกองทุนที่ใช้ชื่อว่ากองทุนสวัสดิการ โดยสัญญาว่าจะให้เงิน ๘๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน หากผ่านการให้อนุญาตจาก อบต.คูหาใต้

เรื่องที่สอง มีการเคลื่อนไหวมวลชนของทางบริษัทโดยมาตั้งเต็นท์ เวที เครื่องเสียง ที่หน้าสำนักงาน อบต.คูหาใต้ เพื่อกดดันให้สภา อบต.คูหาใต้ ผ่านมติ

เรื่องที่สาม มีการนำเสนอ เพื่อขอให้ทางผู้ประกอบการในที่ประชุมประมาณ ๑๕-๒๐ นาทีโดยไม่มีเอกสารอื่นใดที่จะบอกว่าหากให้ดำเนินการต่อแล้ว เขาควหาจะเป็นอย่างไร? เหลือแค่ไหน? เป็นประโยชน์กับ

พื้นที่อย่างไร? แต่เมื่อถึงเวลาลงมติ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคูหาใต้ ทั้ง ๒๘ ท่าน ได้ลงมติเต็มสภา ๒๘ เสียง ร้อยเปอร์เซ็นต์ให้ต่ออายุประธานบัตร

นี่เป็นบทเรียนที่สาม คือ บทเรียนจากการที่ทุนครอบครัว/ราชการ ครอบนักการเมืองท้องถิ่น และครอบครัวชุมชน (กองทุนสวัสดิการ ที่กล่าวถึงในที่นี้ซึ่งเป็นการจัดตั้งขึ้นเฉพาะกิจเพื่อรองรับเงิน ซึ่งในชุมชนมีกองทุนนี้ตั้งอยู่แล้ว แต่กรรมการกองทุนฯไม่ทราบเรื่องนี้)

จากการที่ องค์การบริหารส่วนตำบลคูหาใต้ เห็นชอบการขอต่ออายุประธานบัตรของบริษัททั้งสอง ทางเครือข่ายฯ จึงต้องปรับตัว ยกระดับการต่อสู้ โดยมีมิตรร่วมกันในการปรับเป้าหมายไปสู่ การคัดค้านการต่อสัญญาเหมืองหิน จึงตกลงกันปรับชื่อ ของเครือข่ายเพื่อเสริมเพิ่มความเข้มข้น และแสดงให้เห็นชุมชน และสังคมรับรู้ โดยเปลี่ยนชื่อเป็น “เครือข่ายคัดค้านการต่อสัญญาเหมืองหินเขาควหา อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา” เคลื่อนไหว โดยการออกหนังสือแจ้งเจตนาธรรมณ์ในการคัดค้านการต่อสัญญาหลายฉบับ ถึง อุตสาหกรรมสงขลา, นายกอบต.คูหาใต้, นายอำเภอรัตนภูมิ, ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา และอีกฉบับ ถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๒ เพื่อร้องเรียนการละเมิดสิทธิชุมชน ตามมาตรา ๖๖ ,๖๗ ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.๒๕๕๐ นี่คือการเปิดช่องการใช้เครื่องมือ กลไก องค์กร หน่วยงานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญครั้งแรกของเครือข่ายฯ

หลังจากการเคลื่อนไหว กว่า ๑ ปี ในนามเครือข่ายคัดค้านฯ มาถึงปลายปี ๒๕๕๓ ซึ่งในเบื้องต้นทางเครือข่ายฯ สามารถหยุดการระเบิดของเหมืองหินได้ทั้งสองบริษัทในปลายเดือน กันยายน ๒๕๕๓ จึงมีการพูดคุยกันรับเปลี่ยนมาใช้ชื่อ “เครือข่ายพิทักษ์สิทธิชุมชนเขาควหา อ.รัตนภูมิ จ.สงขลา” การใช้ชื่อนี้ น่าจะตรงกับสะท้อนความคิดกับชุมชน สังคมได้มากกว่า

ขณะเดียวกันทางเครือข่ายฯ ก็ได้ เชื่อมประสานกับเครือข่ายองค์กรชุมชน องค์กรประชาชนหลายขบวนในการเคลื่อนไหวร่วมกัน ในระดับประเทศ อาทิ เครือข่ายประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ในประเทศไทย ฯลฯ

การจัดการทุนของเครือข่ายฯ มีการระดมทุนหลายแบบทั้ง ลงขันตามแรง,รับบริจาคหรือ
ขอรับการสนับสนุนจากบุคคล หรือองค์กรที่เห็นด้วย หรือการจัดกิจกรรมรณรงค์ ส่วนใหญ่ เป็นการพึ่งพา ขอ
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของเพื่อนมิตร ภาคร่วม ซึ่งก็สามารถหาทุนมาขับเคลื่อนงานร่วมกันได้ โดยมี ๒ ลักษณะ
ระยะแรก ส่วนใหญ่ระดมจากสมาชิกภายในเครือข่ายฯลงขัน ลงแรง ขอเครือข่ายดี เพื่อนมิตร
ใกล้ชิด ที่เห็นด้วย

ระยะสอง เริ่มขยายตามกิจกรรม ระดมจากมีผู้เห็นด้วย มีการให้การสนับสนุนจากบุคคล องค์กร
ทั้งในพื้นที่ และองค์กรที่เห็นคุณค่าของการเคลื่อนไหวพิทักษ์สิทธิชุมชน หลังจากนั้นใจว่า เครือข่ายฯนี้ เอาจริง
โดยมีลักษณะการสนับสนุนเป็นกิจกรรม อาทิ

กิจกรรม “จีร็ด หลบบ้าน แลเขาคูหา” มีคุณสนธยา สมถวิล อดีตข้าราชการ ผู้ที่เกิด เดิบ โตมากับ
เขาคูหา และไปใช้ชีวิตราชการที่จังหวัดชัยนาท ทราบเรื่องนี้จากสื่อมวลชน อาสาที่จะปั่นจักรยานทางไกลกว่า
๑,๒๐๐ จาก จังหวัดชัยนาท มาบ้านพ่อ ที่เขาคูหา รัตภูมิ งานนี้มีการระดมทุน ระดมแรงจากหลายภาคส่วน และ
ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองภาคใต้

